

مصاحبه‌ای با آقای سلیمان بای جی سو
مترجم چینی قرآن کریم

اشاره

آنچه در زیر می‌آید، گفت‌وگویی با استاد سلیمان بای جی سو، مترجم قرآن کریم به زبان چینی است. استاد در این گفت‌وگو به پرسشهایی در زمینه تاریخ ورود اسلام به چین، تعداد ترجمه‌های چینی قرآن کریم، سابقه تحصیلی خود، مهم‌ترین ویژگیهای مثبت و منفی ترجمه‌های چینی قرآن، چگونگی ترجمه قرآن با استفاده از منابع شیعه، مشکلات ترجمه قرآن، مهم‌ترین منابع مورد نیاز خود در ترجمه و مسائلی از این دست پاسخ گفته است.

ترجمان وحی

ضمن سپاس از حضور شما در این گفت‌وگو، چند سؤال درباره ترجمه شما از قرآن کریم، مطرح می‌کنم.

۱. نخست، توضیحاتی در باب تاریخ ورود اسلام به چین و جامعه کنونی مسلمانان چین و شرایط اجتماعی و فرهنگی آنها بفرمایید. ضمناً توضیح دهید که مسلمانان چین اکثراً در کدام مناطق چین زندگی می‌کنند؟

— اسلام در دوران حکومت «تانگ» (اواسط سده هفتم میلادی) به چین آمده است. از زمان ورود دین مبین اسلام به سرزمین چین، پنج سلسله تاریخی به نامهای: تانگ، سونگ، یوان، مینگ، چینگ و تاریخ معاصر حکومت کرده‌اند. بعد از ورود دین اسلام، با گسترش روابط میان چین و کشورهای اسلامی، دین اسلام در چین گسترش یافته ولی در دوران حکومت یوان، گسترش دین اسلام در اوج شکوفایی بوده است. در حال حاضر، در میان ۵۶

□ ۱۰۷ مصاحبه‌ای با آقای سلیمان بای جی سو، مترجم چینی

قوم موجود در سرزمین چین، تعداد ده قوم مسلمان وجود دارند که عبارتند از: هویی، اویغور، قزاقی، قیرقیز، اوزبک، تاجیک، تاتار، دونگ شیانگ، سالار، باثوان که ۷۰ درصد آنها در مناطق خودمختار شین جیان اویغور، نین شیای هویی، استانهای گان سو و نین شیای در شمال غرب چین زندگی می‌کنند و ۳۰ درصد بقیه در دیگر استانها و شهرهای کشور ساکن‌اند. در این میان فقط قوم هویی در اکثر مناطق چین پراکنده‌اند.

گسترش اسلام در چین در دوران حکومت «یوان» به اوج خود رسید و حمله مغول به ایران به عنوان عاملی تسریع‌کننده، موجبات و امکانات رفت‌وآمد و مهاجرت مسلمانان ایرانی به چین و در نتیجه نفوذ فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی و ترویج دین اسلام در آنجا را فراهم نمود. به خصوص در زمان حکومت قوییلای قآن که از نوادگان چنگیزخان و بنیانگذار دودمان یوان چین بود، اقتدار ایرانیان مسلمان و شکوفایی اسلام در سرزمین چین به اوج خود رسید.

مسلمانان چین در فضایی همراه با صلح و آرامش زندگی می‌کنند و اجرای آیین و آداب دینی در چین بسیار آسان است. از سالها پیش، مسلمانان چین در مساجد خود، مدرسه دینی تأسیس کردند. آنها فرزندان خود را برای آموختن علوم دینی به مساجد می‌فرستند. پیرمردها هم اوقات فراغت خود را در مساجد به خواندن قرآن، اقامه نماز و تحصیل علوم دینی می‌گذرانند. در همه شهرهای چین رستورانها و سوپرمارکت‌ها و کتابفروشی‌های اسلامی زیاد است و در بعضی سوپرمارکت‌های بزرگ و کوچک، غرفه ویژه‌ای برای فروش خوراک حلال وجود دارد.

انجمن اسلامی چین که در سال ۱۹۵۳ تأسیس شده، از حقوق قانونی مسلمانان ملیت‌های مختلف دفاع می‌کند و اصولاً سیاست چین مبتنی بر آزادی باورهای دینی است. به علاوه، این انجمن با برگزاری کارگاه‌های آموزشی، به آموزش مسلمانان مستعد همت می‌گمارد. این انجمن در زمینه انتشار قرآن، ساختن مساجد و برگزاری مسافرت‌های زیارتی حج و غیره کارهای زیادی انجام می‌دهد. در سال گذشته بیش از ۱۳ هزار مسلمان به زیارت حج مشرف شدند. آنها در مکه و مدینه با مسلمانان کشورهای دیگر تبادل نظر می‌کنند و دوستی میان آنها بیش از پیش تقویت شده است.

۲. تاکنون چند ترجمه از قرآن کریم به زبان چینی انجام شده و مسلمانان از چه تايخی به ترجمه قرآن اقدام کرده‌اند؟

– تاریخ اسلام در چین بیش از هزار سال قدمت دارد. در اوایل ورود اسلام به چین مسلمانان معمولاً توسط آموزش شفاهی عالمان دینی و ائمه مساجد، علوم اسلامی و آیات قرآن را یاد می‌گرفتند. تاریخ ترجمه قرآن به زبان چینی سه مرحله را طی کرده است: در مرحله نخست تنها برخی آیات قرآنی ترجمه می‌شده است.

در اواخر سلسله «مینگ» و اوایل سلسله «چینگ» (قرن ۱۸-۱۷م) با گسترش اسلام در چین، تنها با آموزش شفاهی عالمان دینی نیازهای مسلمانان چین در زمینه آشنایی با تعالیم اسلام و مفاهیم قرآن برطرف نمی‌شد، لذا بعضی از دانشمندان مسلمان چین به این نتیجه رسیدند که باید تلاش کنند قرآن را به زبان چینی ترجمه کنند، ولی به علت اینکه مسلمانان در آن زمان معتقد بودند که قرآن کلام خداست و قابل ترجمه نیست و ممکن است در ترجمه آن مفهوم قرآن و مقصود خداوند تحریف شود، هیچ یک از دانشمندان مسلمان چینی جرأت نداشت قرآن را به زبان چینی ترجمه کند. تنها در ترجمه متون دینی و یا تألیف کتابهای دینی از آیات قرآن استفاده می‌کردند و آنها را با احتیاط ترجمه می‌کردند.

مرحله دوم: ترجمه سوره‌های کوتاه قرآن کریم

از قرن ۱۹-۲۰م دانشمندان مسلمان چینی تلاش کردند سوره‌های کوتاه قرآن را به زبان چینی ترجمه کنند. این سوره‌ها را ختم القرآن می‌نامیدند، چون همیشه در نمازها و مراسم دینی قرائت می‌شدند. معمولاً مسلمانان چین ۱۸ سوره را ختم القرآن می‌گفتند که شامل سوره‌های فاتحه، یس، ملک، طارق، اعلی، ضحی، شرح، قدر، زلزله، تکوین، عصر، و از سوره فیل تا سوره ناس است و در حقیقت بیش از ۱۸ سوره بود. این ختم القرآن میان مسلمانان چین مرسوم بود و البته نوعی دیگر از ختم القرآن هم وجود دارد. بعضی از چاپهای کتاب ختم القرآن تلفظ آیات به کاراکتر چینی و ترجمه معانی آیات را به همراه دارد تا کسانی که با زبان عربی آشنا نیستند بتوانند از کاراکتر چینی آیات را قرائت کنند و از ترجمه، مفاهیم آیات قرآن را بفهمند. در این مرحله، مشهورترین دانشمند مسلمان چینی به نام «لیو جی» (تقریباً ۱۶۶۴-۱۷۳۰م) است که کتابهای زیادی را ترجمه و تألیف کرده و می‌توان او را نخستین مسلمان چینی دانست که ترجمه قرآن را آغاز کرد و قصد داشت همه قرآن را ترجمه کند و

□ ۱۰۹ مصاحبه‌ای با آقای سلیمان بای جی سو، مترجم چینی

تلاش زیادی هم کرد ولی تنها سه سوره کوتاه را ترجمه کرد. او در باره ترجمه قرآن می‌گوید: قرآن کلام خداوند است و دارای زبانی زیبا و مفاهیمی عمیق است. من در ترجمه قرآن گرچه تلاش زیادی کردم ولی می‌ترسم ترجمه هنوز با مفاهیم اصلی تطابق نداشته باشد.

مرحله سوم: ترجمه کامل قرآن

در اواسط قرن ۱۹م دانشمند معروف مسلمان چینی به نام «ما ده شینگ» (۱۷۹۴-۱۸۷۴م) با کمک شاگرد خود «ما آن لی» ترجمه قرآن را آغاز کردند و تنها موفق به ترجمه ۲۰ جزء آن شدند و تقریباً بعد از ۵۰ سال (در سال ۱۹۲۷م) تنها ۵ جزء آن توسط انجمن اسلامی چین در شهر «شانگهای» به چاپ رسید. این نخستین تلاش دانشمندان مسلمان چینی در ترجمه کل قرآن به زبان چینی بود که همچنان ناقص ماند.

بعد از او، در اوایل قرن ۲۰م نخستین ترجمه قرآن توسط دانشمندی غیر مسلمان به نام «تیه جینگ» در سال ۱۹۲۷م انجام شد. این ترجمه به طور مستقیم از زبان عربی صورت نگرفت بلکه از زبان ژاپنی و انگلیسی به چینی ترجمه شد. پس از آن، در حدود ۹۰ سال گذشته نزدیک به بیست ترجمه از قرآن به زبان چینی انجام شد که معروف‌ترین آنها ترجمه محمد مکین (۱۹۰۶-۱۹۷۸م) بود که در سال ۱۹۳۱م برای تحصیل علوم اسلامی در دانشگاه الازهر به مصر سفر کرده بود.

۳. مختصری در باب سابقه تحصیلی خود در زمینه علوم دینی و اسلامی توضیح دهید.

— من در سال ۱۹۸۹م برای تحصیل علوم اسلامی در دانشگاه علوم اسلامی رضوی مشهد عازم ایران شدم و در سال ۱۹۹۵م فارغ التحصیل گردیدم. در همان سال در بخش رادیو چینی برون مرزی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به عنوان مترجم استخدام شدم و به ترجمه اخبار و تولید برنامه‌های فرهنگی پرداختم. در سال ۲۰۰۲م مدرک کارشناسی ارشد را از دانشکده الهیات دانشگاه تهران در رشته فلسفه و کلام اسلامی اخذ نمودم.

۴. به طور کلی، مهم‌ترین ویژگی‌های مثبت و منفی ترجمه‌های چینی قرآن تاکنون چه بوده است؟

— گرچه مترجمان قرآن کریم در ترجمه خود نهایت سعی و تلاش را کرده‌اند، ولی زبان و جامعه همیشه در حال تحول بوده و ترجمه‌های قرآن تحت تأثیر این عناصر قرار گرفته است. از این رو بعضی از دانشمندان معتقدند که در هر عصری باید چند نوع ترجمه قرآن

وجود داشته باشد. در چین مترجمان قرآن کریم دو گروه بوده‌اند: گروه اول غیر مسلمانانی بوده‌اند که قرآن را از زبانهای ژاپنی و انگلیسی به چینی ترجمه کرده بودند، که در ترجمه‌های آنان استفاده از کلمات دینی بودایی، کنفوسیوسی و غیره رایج است. گروه دوم افراد مسلمانی بوده‌اند که قرآن را از زبان عربی به زبان چینی ترجمه نموده‌اند. این دسته از ترجمه‌ها دارای دو اشکال است: یکی اینکه با استفاده از زبان دینی مسلمانان چین انجام شده است که این ترجمه‌ها برای افراد مسلمان قابل فهم است ولی برای چینی‌های غیرمسلمان قابل فهم نیست. دوم اینکه در این ترجمه‌ها به دلیل عدم آشنایی مترجم با زبان فارسی، از معارف اهل بیت علیهم السلام و منابع غنی شیعه استفاده نشده است.

۵. آیا پیش از این، کسی از مترجمان قرآن کریم به زبان چینی، شیعه بوده است؟
 — اغلب مسلمانان چین از اهل سنت و حنفی مذهب‌اند، ولی آداب و رسوم آنها به فرهنگ شیعه خیلی نزدیک است. آنها از محبان اهل بیت علیهم السلام محسوب می‌شوند، اما هیچ یک از مترجمان قرآن کریم به زبان چینی شیعه نبوده‌اند.

۶. از چه زمانی شروع به ترجمه قرآن کردید و چه مشکلاتی در راه ترجمه داشتید؟
 — من در سال ۲۰۰۲ م با مؤسسه فرهنگی ترجمان وحی آشنا شدم و برای انجام ترجمه چینی قرآن مجید اعلان آمادگی نمودم که با عقد قرارداد و نظارت و همکاری این مؤسسه در طی ۱۰ سال موفق به برگردان قرآن مجید به زبان چینی شدم. در مدتی که قرآن را ترجمه می‌کردم سختیها و مشقت‌های زیادی را تحمل نمودم. به‌طورکلی سختیهای ترجمه دو نوع بودند: یکی مربوط به ترجمه برخی آیات قرآنی بود که برای ترجمه برخی واژه‌ها مجبور بودم هفته‌ها مطالعه و مراجعه به منابع تفسیری و مشاوره داشته باشم تا واژه مورد نظر را به چینی برگردانم. دیگری مربوط به زندگی خودم بود که مجبور بودم از اوقات فراغت خود و خانواده‌ام بگذرم و مدتی طولانی دور از خانواده زندگی کنم. با این حال لذت‌های معنوی زیادی را تجربه نمودم. در حقیقت، قرائت قرآن مجید، مانند زیباییهای اقیانوس است که از آسمان قابل رؤیت است، ولی مترجم قرآن مجید مانند شناگری است که در اقیانوس در حال شناست و با تمام وجود زیباییهای معنوی آن را لمس می‌کند.

□ ۱۱۱ مصاحبه‌ای با آقای سلیمان بای جی سو، مترجم چینی

۷. مهم‌ترین منابع تفسیری، تاریخی و ادبی شما برای کمک به ترجمه‌تان کدام کتابها بوده است؟
— منابعی که در این ترجمه از آنها استفاده شده خیلی زیاد است، من فقط مهم‌ترین آنها را که بیش از سایر منابع مورد استفاده قرار گرفته است ذکر می‌کنم که عبارتند از: تفسیر نمونه، المیزان فی تفسیر القرآن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، الثبیان فی تفسیر القرآن، ترجمه فارسی قرآن سید جلال الدین مجتوبی، ترجمه فارسی قرآن محمدمهدی فولادوند، ترجمه فارسی قرآن بهاءالدین خرمشاهی و ترجمه‌های چینی از جمله ترجمه استاد لین سونگ و استاد ما جیان.

۸. آیا پیش از اقدام به ترجمه قرآن آثار دیگری را هم ترجمه کرده‌اید؟

— بلی، عمده ترجمه‌های دینی که قبلاً انجام داده‌ام عبارتند از: ترجمه چینی علوم قرآنی / ترجمه چینی منتخب میزان الحکمة / ترجمه چینی نهج الفصاحة / ترجمه چینی رساله الحقوق / ترجمه چینی داستان راستان / ترجمه چینی عقاید الامامیه / ترجمه چینی باب حادی عشر / ترجمه چینی مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی / ترجمه چینی منشور عقاید امامیه.

۹. مهم‌ترین ویژگیهای ترجمه شما که در ترجمه‌های دیگر کمتر به آن توجه شده است چیست؟

— تسلط و آشنایی کامل من به زبان عربی که بر همین اساس این ترجمه به طور مستقیم از زبان عربی به زبان چینی ترجمه شده است. آشنایی و تسلط کامل من به زبان فارسی و معارف غنی شیعه که چندین کتاب ارزشمند شیعی فارسی و عربی را به زبان چینی ترجمه کرده‌ام. استفاده از زبان چینی معاصر مدرن. با توجه به اینکه زبان چینی در طول شصت سال گذشته دچار تغییرات اساسی شده است، احساس گردید که لازم است قرآن کریم مجدداً با استفاده از زبان چینی معاصر ترجمه و چاپ شود، که من با همان ویژگی زبان چینی آن را ترجمه نمودم. من با استفاده از منابع تفسیری، معانی مختلف برخی کلمات و آیات را به طور فشرده و کوتاه در پانویس توضیح داده‌ام و با استفاده از تفاسیر مختلف در ترجمه آیات قرآن بیشترین دقت و توجه را در حفظ وحدت اسلامی داشته‌ام. این ترجمه مورد تأیید اساتید دینی جامعه مسلمانان چین است و توسط استاد یحیی لین سونگ از علمای چین و مترجم قرآن کریم ویراستاری شده است.

□ ۱۱۲ ترجمان وحی

۱۰. ترجمه شما در این مدت کوتاهی که از انتشار آن می‌گذرد تا چه حد از استقبال مسلمانان

چین برخوردار شده است؟

– این ترجمه اولین ترجمه قرآن کریم است که براساس معارف اهل بیت علیهم السلام انجام گرفته است. با توجه به اینکه بخشی از مسلمانان چین به ویژه شمال غرب از محبان اهل بیت علیهم السلام هستند از این ترجمه استقبال خوبی کرده‌اند. گرچه از زمان چاپ آن مدتی نگذشته ولی در این مدت کوتاه تعداد زیادی از کتاب‌فروشی‌ها درخواست مجدد ارسال ترجمه قرآن مجید را کرده‌اند. انشاءالله در آینده نزدیک با توجه به تعدد سفارشات، این ترجمه تجدید چاپ خواهد شد.

